

Balikó Zoltán

Az elhívások tipizálhatóságának vizsgálata

Kivonat

A Szentírásban sok elhívástörténetet olvashatunk. A keresztyénség története is számos példát szolgáltat számunkra. Az előadás célja a tipizálhatóság kérdése. Lehet-e jellegzetes csoportokba osztani ezeket az egyéni sorsokat? Milyen kutatások érhetők el ebben a vonatkozásban? Lehet-e felekezeti súlypontokról beszélni? Vannak-e sajátos hangsúlyai a lelkipásztori elhívásoknak?

Abstract

In the Scriptures we can read many stories of calls to service. The history of Christianity also provides us with numerous examples. The aim of the presentation is to address the question of typology. Is it possible to categorize these individual destinies into characteristic groups? What research is available on this topic? Can we speak of denominational focal points? Are there specific emphases in pastoral calls?

Ahhoz, hogy összefüggéseket lássunk meg adatok között, különböző módszereket alkalmazhatunk. Az egyik ilyen a tipizálás. Általánosságban véve osztályokat határozunk meg, amelyekbe a vizsgált entitásokat besorolhatjuk. Arra törekszünk, hogy ezek az osztályok, csoportok különbözőek legyenek, ugyanakkor amennyire lehet, homogének is.¹ A tipizálás emellett általában koncepcionális is. Van egy előzetes osztályozási rendszerünk, amit valamilyen módon feltételezünk. Jelen esetünkben a keresztyén elhívásokat próbáljuk tipizálni.

Ehhez választottam egy szöveggyűjteményt, amely átfogja a keresztyénség történetét és sok életpéldát szolgáltat.² A típusokat koroktól függetlenül határoz-

¹ Kenneth D. Bailey: *Typologies and Taxonomies*. University of California, Los Angeles, 1994, 1. "In its simplest form, classification is merely defined as the ordering of entities into groups or classes on the basis of their similarity. Statistically speaking, we generally seek to minimize within-group variance, while maximizing between-group variance. This means that we arrange a set of entities into groups, so that each group is as different as possible from all other groups, but each group is internally as homogeneous as possible."

² William C. Placer (ed.): *Callings: Twenty Centuries of Christian Wisdom on Vocation*. Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Kindle Edition, 2005.

tam meg, azt feltételezve, hogy az elhívások mögött meghúzódó isteni szándék koroktól független, és az egyes korok sajátos társadalmi viszonyai adhatnak fókuszokat, mint például a sivatagi atyák sajátos szerzetesi közösségei, de ez nem befolyásolja az osztályokat, melyeket kialakíthatunk. A választott könyv minde mellett a következő korokra osztja ezt a kétezer évet: „Elhívás a keresztyén életre, elhívások a korai egyházban, 100–500”, „Elhívás a vallásos életre, Elhívások a középkorban, 500–1500”, „Minden munka elhívás, elhívások a reformáció után”, „Keresztyén elhívások egy posztkeresztyén korban, 1800-tól napjainkig”. Lehetett volna további szöveggyűjteményeket is keresni, de a kiválasztott könyv fókusza, valamint a felsorolt személyek története és munkássága elég sok példát kínál ahhoz, hogy egy lehetséges osztályozást megadjunk. Az egyes típusokat természetesen nem úgy tekintjük, mint törvényszerűen meghatározott kereteket, mindössze egy használható koncepciót próbáltam kidolgozni, melynek sémáiban elhelyezhetők a vizsgált személyiségek.

Ennek alapján 12 típust állítottam fel az egyes élettörténetek alapján. A számok jelzik, hogy az egyes osztályoknál hány ember szerepel. A számosságból nem érdemes messzemenő következtetéseket levonni, mert az a szöveggyűjtemény fókuszaitól is függhet, de azért láthatunk érdekes csomópontokat:

- I. Tudatos törekvés a mártíromságra (1)
- II. Útkeresés a tudományokban, amiből hitre jutás következik (1)
- III. Status confessionis (1)
- IV. Apologetika (1)
- V. Szerzetesi élet/vagy ahhoz hasonló (12)
- VI. Megtérés/ébredés (5)
- VII. Társadalmi helyzet (8)
- VIII. Harc (1)
- IX. Elhívás általában (11)
- X. Kettős elhívás (4)
- XI. Közösségre elhívás (1)
- XII. Radikális társadalmi változás (1)

A következőkben ismertetem az egyes típusokhoz tartozó neveket, rövid leírással ott, ahol kevésbé ismert személyről van szó.

- I. Tudatos törekvés a mártíromságra:

- a. Antiochiai Ignác, 35–107³

³Uo. 33.

II. Útkeresés a tudományokban, amiből hitre jutás következik

a. Jusztinusz, 100–165⁴

III. Status confessionis

a. Perpetua, megh. 203: észak-afrikai keresztyén, aki több száz katekumennel együtt szenvedett mártírhalált.⁵

IV. Apologetika

a. Tertullianusz, 160–225⁶

V. Szerzetesi élet/vagy ahhoz hasonló

a. Nagy Antoniosz élete (Athanasius)⁷

b. Nissai Gergely (Macrina élete):⁸ Macrina Nagy Gergely testvére volt.

c. Palladius, 365–425:⁹ kis-ázsiai püspök volt, aki sok éven át látogatta az egyiptomi sivatagi szerzeteseket.

d. Johannes Cassianus, 360–435¹⁰

e. Márton, 316–397:¹¹ Sculpus Severus írt Tours-i Márton püspök élet-történetéről.

f. Nursiai Benedek, 480–550¹²

g. Clairvaux-i Bernát, 1090–1153¹³

h. Assisi Ferenc, 1182–1226¹⁴

i. Magdeburgi Mechtild, 1210–1280:¹⁵ az egyik nagy német misztikus.

j. Aquinói Tamás, 1225–1274¹⁶

k. Avilai Teréz, 1515–1582¹⁷

l. Juana Inés de la Cruz, 1658–1695:¹⁸ mexikói szerzetesnő, akinek püspöke helytelenítette a tudományos munkáját.

⁴Uo. 35–36.

⁵Uo. 39.

⁶Uo. 51–52.

⁷Uo. 59.

⁸Uo. 65.

⁹Uo. 73–74.

¹⁰Uo. 115.

¹¹Uo. 123.

¹²Uo. 128.

¹³Uo. 132–133.

¹⁴Uo. 143.

¹⁵Uo. 150.

¹⁶Uo. 154–155.

¹⁷Uo. 244.

¹⁸Uo. 254.

VI. Megtérés/ébredés

- a. Augustinus, 354–430¹⁹
- b. George Fox, 1624–1691 (kvéker mozgalom)²⁰
- c. Jonathan Edwards, 1703–1758²¹
- d. John Wesley, 1703–1791²²
- e. Søren Kierkegaard, 1813–1855²³

VII. Társadalmi helyzet

- a. Alexandria Kelemen, 150–220:²⁴ arra tanít, hogyan lehet a vagyonunkból szolgálni.
- b. IX. Lajos, 1214–1270:²⁵ a keresztyén király modelljévé vált.
- c. Christine de Pisan, 1365–1430:²⁶ özvegysége miatt egyfajta közíróvá vált és így adott tanácsokat különböző társadalmi helyzetű nőknek.
- d. Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij, 1821–1881:²⁷ Oroszország megmentése az egyszerű embereken keresztül.
- e. XIII. Leó, 1810–1903:²⁸ Rerum Novarum
- f. Walter Rauschenbusch, 1861–1918:²⁹ a „social gospel” teológusa
- g. Howard Thurman, 1899–1981:³⁰ erőszakmentesség – Martin Luther King
- h. Dorothy Day, 1897–1980:³¹ a szegények felkarolása és hasonló életmód

VIII. Harc

- a. Jeanne d’Arc, 1412–1431³²

IX. Elhívás általában

- a. Kempis Tamás, 1379–1471³³

¹⁹ Uo. 83.

²⁰ Uo. 294.

²¹ Uo. 310.

²² Uo. 316.

²³ Uo. 333.

²⁴ Uo. 47–48.

²⁵ Uo. 140.

²⁶ Uo. 176.

²⁷ Uo. 349.

²⁸ Uo. 359–360.

²⁹ Uo. 377–278.

³⁰ Uo. 385.

³¹ Uo. 413.

³² Uo. 190.

³³ Uo. 196.

- b. Luther Márton, 1483–1546³⁴
- c. Loyolai Ignác, 1491–1556:³⁵ Isten kegyelme és az emberi szabad akarat kombinációja
- d. John Bunyan, 1628–1688³⁶
- e. John Henry Newman, 1801–1890:³⁷ az anglikán egyházból tért át – nagy feltűnést keltve – a római katolikus egyházba, ahol kardinális lett.
- f. Horace Bushnell, 1802–1876:³⁸ a vasárnapi iskola mozgalom elkötelezett tagja (USA). A gyerekek szerint a keresztyén szeretetben növekedhetnek anélkül, hogy drámai megtérés élményre lenne szükségük.
- g. Dietrich Bonhoeffer, 1906–1945³⁹
- h. Simone Weil, 1909–1943:⁴⁰ részt vett a második világháború alatt a francia ellenállásban. Zsidó származásúként misztikus élményei hatására közel kerül a római katolicizmushoz.
- i. Dorothy L. Sayers, 1893–1957:⁴¹ oxfordi tudós, aki írt egy esszét *Vocation in Work* címmel. Újságcikkeivel védte és egyben kritizálta az anglikán egyházat.
- j. Thomas Merton, 1915–1968:⁴² megtérése után trappista szerzetes lett (USA).
- k. Karl Barth, 1886–1968⁴³

X. Kettős elhívás

- a. Kálvin János, 1509–1564:⁴⁴ általános elhívás (mindenkinek), speciális elhívás a kiválasztottaknak.
- b. William Perkins, 1558–1602:⁴⁵ vezető puritán teológusként írt az elhívásról. Az általános elhívás a keresztyénné válást jelenti, a sajátos elhívás pedig az adott személyre vonatkozik.

³⁴ Uo. 205.

³⁵ Uo. 239.

³⁶ Uo. 286.

³⁷ Uo. 343.

³⁸ Uo. 353.

³⁹ Uo. 389.

⁴⁰ Uo. 400.

⁴¹ Uo. 405.

⁴² Uo. 421.

⁴³ Uo. 429.

⁴⁴ Uo. 232.

⁴⁵ Uo. 262.

c. George Herbert, 1593–1633:⁴⁶ sajátos elhívás (lelkészi szolgálatra)

d. Richard Baxter, 1615–1691⁴⁷

XI. Közösségre elhívás

a. Ulrich Stadler – megh. 1540:⁴⁸ az anabaptista habánok egyik vezetője, akik kivonulást hirdetnek a társadalomból, hogy a tiszta keresztyének közösségében élhessenek.

XII. Radikális társadalmi változás

a. Gerrard Winstanley, 1609–1676:⁴⁹ Diggers (agrárkommunizmus)

A fentiekben kísérletet tettem az elhívások tipologizálására egy átfogó szöveggyűjtemény alapján. Ennek alapján később lehet részleteiben elemezni az egyes típusokat, azokkal az általános tulajdonságaikkal, amik átívelnek téren és időn, kultúrákon, műveltségen és felekezeten.

⁴⁶ Uo. 273.

⁴⁷ Uo. 278.

⁴⁸ Uo. 227.

⁴⁹ Uo. 300.